
Szabványok, normatívák

Lásd 284, 305, 328-331

Egyesületek

Lásd 302

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

94/272

BORODIN, O.R.: Kako dolžna byt' nacional'naâ biblioteka? = Naučn.Teh.Bibl. 1994. 4.no. 7-10.p.

Milyennek kell lennie a nemzeti könyvtárnak

Nemzeti könyvtár

A nemzeti könyvtár alapfeladata a nemzeti dokumentumtermés megőrzése. Ma Oroszországban a nemzeti impresszum megoszlik több könyvtár állománya között, vagyis a nemzeti könyvtári funkciót több könyvtár látja el. Ezért a jogi szabályozásban két megoldás lehetséges: vagy néhány nagykönyvtár megkapja a teljes vagy részleges nemzeti könyvtári státuszt (ez szerepel a nemzeti könyvtárról szóló új törvény tervezetében, és gyakorlatilag már két nemzeti könyvtár működik, a szentpétervári Rossijskaâ nacional'naâ biblioteka (Orosz Nemzeti Könyvtár), illetve a moszkvai Rossijskaâ gosudartsvennaâ biblioteka (Orosz Állami Könyvtár). A másik megoldás, hogy a jelenleg működő nagykönyvtá-

rakból közös elnevezéssel (pl. Nacional'naâ biblioteka Rossii, Oroszország nemzeti könyvtára) konzorciumot hoznak létre, akár kettőt is, egyet Szentpéterváron és egyet Moszkvában. A konzorciumon belül minden könyvtár megőrizné belső autonómiáját és mai jogainak többségét, de egy új egység részeként új jogokat is kapna.

A nemzeti könyvtár privilégiumai (függetlenül a fenti megoldásoktól):

– A szükséges számban és ingyen részesül a kötelezpéldányokból megőrzés és kiadványcse-re céljára.

– A nemzeti könyvtári funkciók ellátásához szükséges költségvetése önálló rovatban szerepel az állami költségvetésben, illetve devizával is gazdálkodhat.

– Garanciákat kap az állománynak, épületének, felszerelésének, telkének elidegeníthetlenségére.

– Adókedvezményekben részesül kereskedelmi tevékenysége, ha a bevételt a szabályzatban rögzített célokra használják fel.

Hogy a nemzeti könyvtárak tevékenysége a korszerű követelményeknek megfelelően, sok a tennivaló:

– Létre kell hozni a kurrens gyarapodás számítógépes katalógusát, ki kell dolgozni a retrospektív konverzió programját.

– El kell látni a nemzeti könyvtárakat a korszerű információtechnológiai eszközökkel.

– Orosz nemzeti kölcsönzőközpont (dokumentumellátó központot) kell létrehozni, amely részben kereskedelmi alapon működne.

– Nagy kiadói-nyomdai üzemet kell létrehozni a nemzeti könyvtárak mellett.

– Speciális bankot kell alapítani a nagykönyvtárak támogatására és pénzügyeik lebonyolítására.

– A nemzeti könyvtárban a következő intézeteket kell létrehozni: restauráló és konzerváló intézet oktatási központtal, bibliográfiai és könyvtártudományi intézet, régi könyvek és kéziratok intézete.

– Létrehozandó új szervezeti egységek: orientalisztikai könyvtár, klasszikus régiségek kabinete, a vallási irodalom könyvtára, gyermek- és ifjúsági irodalmi részleg.

A nemzeti könyvtár épületén belül és kívül olyan infrastruktúrát kell megteremteni, amely elősegíti a dolgozók és az olvasók munkáját és pihenését (étterem, büfé, a testi fogyatékosokat is szolgáló liftek és lépcsők stb.).

Mindezek jelentős anyagi ráfordítást követelnek, amelyet részben az állami költségvetésből, részben a külföldi befektetők hozzájárulásából kell biztosítani.

(Rácz Ágnes)

Lásd még 317

Felsőoktatási könyvtárak

94/273

COCKRILL, Antje - BROADY, Judith: Opportunities and threats: the macroeconomic environment of British and German university libraries = J.Librariansh.Inf.Sci. 26.vol. 1994. 2.no. 83-92.p. Bibliogr.

Lehetőségek és nehézségek; a brit és a német egyetemi könyvtárak makroökonómiai környezete

Egyetemi könyvtár; Működési feltételek; Oktatásügy; Összehasonlító könyvtártudomány; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

A 80-as évek politikai változásai Nagy-Britanniában és Németországban egyaránt a könyvtárakra fordított pénzösszegek csökkenését eredményezték. Ugyanakkor Nagy-Britanniában a gazdasági hanyatlás következtében megnőtt az elszámolási kötelezettség és a hatékonyság szerepe; míg Németországban ez jóval később következett be.

A két országban az oktatási rendszer szervezete és fejlettsége eltérő. A német egyetemi könyvtárak technikai elmaradással és a hallgatók számának állandó növekedésével küszködnek. A brit egyetemi könyvtárosok számára az oktatási szektor versenyképességének növelése, a csökkenő költségvetések és a könyvtárakkal szemben támasztott igények szinte folyamatos változása jelent gondot.

A cikk válaszolja azokat a kulcsfontosságú makroökonómiai tényezőket, amelyek a brit és német egyetemi könyvtárakra kihatnak. Kritikusan elemzi a gazdasági környezet megváltozásából adódó lehetőségeket és nehézségeket. A

szerzők szerint mindkét országban szükség lenne hosszútávú stratégiai tervezésre.

(Autoref.)

94/274

COTTA-SCHONBERG, Michael - LINE, Maurice B.: Evaluation of academic libraries with special reference to the Copenhagen Business School Library = J.Librariansh.Inf.Sci. 26.vol. 1994. 2.no. 55-69.p. Bibliogr.

A felsőoktatási könyvtárak teljesítményének értékelése - különös tekintettel a Koppenhágai Kereskedelmi Főiskola könyvtárára

Felsőoktatási könyvtár; Főiskolai könyvtár -kereskedelmi; Hatékonyság; Kísérlet

Egy felsőoktatási könyvtár teljesítményének legfőbb mutatója, hogy mennyire segíti felhasználóit oktatási és kutatási, tanulási céljaik elérésében.

Erre vonatkozóan a következő mutatókat állították fel:

A. A források elosztása

1. A források optimális elosztása az állomány, személyzet, berendezések között
2. A szerzeményezési források optimális elosztása
3. Az intézmény szükségleteinek megfelelő költségvetés

B. A források felhasználása

1. A fő források (állomány, elhelyezés) maximális kihasználása
2. A felhasználói igények maximális megfeleltetése az állománnyal

C. Minőség

1. A felhasználók maximális elégedettsége a kívánt dokumentumok megléte tekintetében
2. A szolgáltatás maximális pontossága
3. A személyes szolgáltatás érzékelt minősége
4. A hozzáférés és használat maximálisan könnyű volta
5. A referenszkérdések és információszolgáltatási igények optimális kielégítése
6. A felhasználói igények optimális megfeleltetése a kurrens irodalommal

7. Optimális nyitvatartási idő

D. Hatékonyság

1. Minimális szolgáltatási idő (saját könyvtárból és más könyvtárakból kért dokumentumok)
2. Minimális szolgáltatási idő az új szerzeményeknél
3. Minimális feldolgozási idő az új szerzeményeknél
4. A tevékenységek minimális költsége (az egyéb követelményekkel összhangban)

E. Piaci térhódítás

1. A célpopuláció maximális aránya használja a könyvtárat
2. A külső felhasználók optimális száma
3. A használat aránya

F. Termelékenység

1. A személyzet teljesítménye

A szerzők részletesen bemutatják és értékelik a fenti mutatókat azok általános megítélése szempontjából. Ezen túl több mutató alkalmazhatóságát, alkalmazásuk tanulságait a Koppenhágai Kereskedelmi Főiskola Könyvtárában egy kísérlet során empirikusan is megvizsgálták, ami lehetőséget ad mind a mutatók használhatóságának megítélésére, mind a könyvtár árnyalt értékelésére.

(Koltay Tibor)

94/275

DOLPHIN, Philippa: Student-driven route taken at Thames Valley = Lib.Assoc.Rec. 96.vol. 1994. 4.no. 204-205.p.

Oktatási eszköztár a Thames Valley Egyetem hallgatói számára

Egyetemi könyvtár; Eszköztár

A Thames Valley Egyetem létrehozott egy tanulási központot, melynek célja a diákközpontú szolgáltatás. Nemcsak a szakirodalom felkutatásában, használatában igyekeznek maximálisan segítséget nyújtani a hallgatóknak, hanem az írásbeli feladatok igényes kivitelezésében is, a színes másolatkészítéstől a dolgozatok borítójának elkészítéséig. Az LRC (Learning Resources

Centre) büszkén állítja magáról, hogy teljesen „diák-vezérelt”, azaz a diákok igényei szerint működik.

Egy alapítványi támogatás jóvoltából munkaerőként is alkalmazhatnak diákokat. Az LRC sikeres könyvtári-információs kurzusainak jóvoltából bővebben vannak az érdeklődő, tájékozott, ambíciózus jelentkezőknek. Jól megállják a helyüket a hétfégi ügyeletben csakúgy, mint a könyvkiadó pultnál.

Szintén a diákok érdekét szolgálja az a törekvés, hogy a lehető legkisebbre szorítsák a bürokratikus eljárásokat. Ezért szeretnének bevezetni egy olyan számítógépes rendszert, melynek révén a diákok egyetlen azonosító kártya birtokában kölcsönözhetnének könyvet, használhatnák a parkolót és beléphetnének az egyetem más, ellenőrzött területeire is.

A Központ berendezése is flexibilis, nemcsak a bútorok, hanem a falak is mozgathatók. Egy-egy helyiséget tetszés szerint át lehet rendezni osztályteremnek, szemináriumi szobának vagy pl. értekezlet színterének.

Mivel heti 71,5 óra a nyitvatartási idő, meg kell találniuk a legkisebb költséget igénylő megoldásokat. Ezért alkalmaznak részmunkaidős könyvtárosokat (pl. csak hétfégre), és ezért (is) bátorítják a használókat, hogy legyenek önkiszolgálók, azaz a lehető legönállóbban használják az LRC eszközeit és forrásait. A diákok maguk kölcsönözhetik ki a könyveket, és hatástalaníthatják a biztonsági csíkot a 3M nevű – a könyvtári rendszerhez kapcsolódó – egység segítségével.

A szokásos könyvtárhasználati órákon kívül az LRC munkatársai kifejlesztettek egy számítógépes információs és egy tanulási modult is a hallgatók számára. Az összes online és CD-ROM-os keresési lehetőséget is önállóan használhatják. Itt is arra biztatják őket, hogy használják a segítő programokat, ahelyett, hogy állandóan a könyvtárosokhoz futkosnának.

A diákok egyre növekvő igényei meglehetősen túlterheltté tették a könyvtárosokat. Ez ösztönözte a könyvtári folyamatok ésszerűsítését, melynek során a hatékonyság érdekében a beszerzéstől az osztályozásig áttekintették és átszervezték a munkafolyamatokat. Annak érdekében, hogy az új eljárások a lehető legjobban megfeleljenek a diákoknak, tanulmányozni fogják könyvtárhasználati, dokumentumkeresési szokásaikat is.

A következő félév során az LRC egy sor egyetemi tanszékkal együtt újfajta képzést fog létrehozni a megalakuló Kiegészítő Tanulmányok és Információs Eszközök Tanszéke keretében. Az új kurzus pontos tartalma még nem tisztázott, de célja igen: az LRC és az egyetem különböző tanszékeinek tanárai segítségével a legtöbb segítséget megadni a diákoknak, hogy tanulmányaik során minél jobban tudjanak élni a rendelkezésükre álló lehetőségekkel.

(Fazokas Eszter)

Lásd még 301, 316, 325, 332

Közművelődési könyvtárak

94/276

ANDERSON, Barbara L.: The library as community center = Libr. Trends. 42.vol. 1994. 3.no. 395-403.p. Bibliogr.

A városi könyvtár mint a közösségi élet központja

Állami, társadalmi szervekkel kapcsolat; Fenntartó szerv; Közéleti tevékenység; Public relations; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági; Városi könyvtár

A cikk több példával illusztrálja, hogy az amerikai közkönyvtárak mint a helyi önkormányzatok szerves részei – a hagyományos könyvtári szolgáltatásokon túlmenően – hogyan szolgálják ki a helyi lakosság szociális, kulturális és szórakoztató igényeit. Az önkormányzati és a könyvtári tevékenység összefonódása a legszemléletesebben azokban a kisvárosokban tükröződik, ahol a helyi városháza és a könyvtár ugyanabban az épületben található. Ilyen például a 12 ezer lakosú kaliforniai Grand Terrace, ahol a két intézmény közös konferenciateremmel, és egyéb helyiségekkel rendelkezik. Az épület biztonságáért a város felel, a könyvtári tevékenységek fontos részét képezik a város kulturális rendezvényeinek. Az ilyen elrendezés további előnye, hogy szoros munkakapcsolat alakul ki az önkormány-

zat dolgozói és a könyvtárosok között. Igen gyakori, hogy a könyvbarátok körének tagjai között polgármesterek és egyéb vezető önkormányzati hivatalnokok is találhatóak. Mivel a kisvárosnak nincs saját újságja, a könyvtári híradókat az önkormányzat által kiküldött vízszámlával együtt kapják meg a polgárok.

Az amerikai városi könyvtárak általában a következő közhasznú szolgáltatásokat nyújtják a lakosságnak:

- képzési lehetőségek munkanélküliek számára;
- foglalkozások szervezése a dolgozó szülők magukra hagyott gyermekei részére;
- önéletrajzírási gyakorlatok;
- számítógéphasználati tanfolyamok;
- információk gyűjtése és szolgáltatása a nemzetiségi kisebbségek számára;
- a helytörténeti kutatások előmozdítása, pl. a helyi újságok indexelése, mikrofilmezés, új technológiák bevezetése útján.

A nagyobb könyvtárak olyan kulturális rendezvényeket is szerveznek, mint hangversenyek vagy nyári filmnapok a család számára.

A könyvtár közösségi szerepe miatt a könyvtári dolgozók gyakran tagjai a városi döntéshozó testületeknek.

Köztudott, hogy a közkönyvtár hagyományos finanszírozási forrásai, a helyi adók és az állami támogatás (az utóbbi csak az erőforrások 5%-át teszi ki!) nem elegendőek a szükséges szolgáltatások működtetéséhez. A térítéses szolgáltatások bevezetése viszont idegen és elfogadhatatlan a szociális kérdésekre igen érzékeny közkönyvtárak számára. A pénzügyi gondok a következőképpen lehetnének enyhíthetők:

- a marketingkiadások csökkentése közös (pl. múzeumokkal, művészeti csoportokkal) tevékenység útján;
- reklámozási célú jazz- vagy folk-fesztiválok szervezése;
- más jellegű közösségi adók könyvtári célú felhasználása.

(Novák István)

94/277

SZYMANOWSKI, Wojciech: O niěktyrých problemach bibliotek publicznych w 1994 r. = Bibliotekarz. 1994. 3.no. 4-6.p.

A lengyel közművelődési könyvtárak néhány problémája 1994-ben

Közművelődési könyvtár

A közművelődési könyvtári rendszer előtt 1994 folyamán várhatóan több olyan probléma fog meredezni, amelynek megoldásához korántsem elég egyetlen év, illetve csak a szakma in-herens erőfeszítése.

Mindenekelőtt az új könyvtári törvény meghozatalának folyamatos „csúszása” okoz gondot, s tartja az egész közművelődési könyvtári rendszert bizonytalanságban. Ez a bizonytalanság a vajdasági és a járási könyvtárak feladatrendszerére éppen úgy kiterjed, mint a rendszer „végvá- raira”, a kistelepülések és lakott helyek könyvtári szolgálati helyeire. Jelenleg – az önkormányzati törvény értelmében – a könyvtárfenntartás nem kötelező, hanem csak ajánlott. Mi lesz a következménye annak, ha az imént említett ajánlás süket fülekre talál, illetve ha nem biztosítatik valamiféle felsőbb szintű letéti ellátás? Rossz rá-gondolni is.

A fentiekből is következik a szakma művelői- nek bizonytalansága. Ilyen kérdések forognak mostanában az érdeklődés homlokterében: van-e egyáltalán realitása a közművelődési könyvtári szolgálat szinten tartásának, mi a könyvtár helye az újfajta közművelődésben, mit old meg az automatizálás.

Az sem elintézett dolog, hogy mi lesz a könyvtárosképzéssel. Ilyen-olyan reformokra ugyan sor került vele kapcsolatban, ám kérdés: azt oktatják-e keretében, amire a szakma gya- korlójának ma szüksége van, illetve holnap szük- sége lesz.

Az általános bizonytalanság közepette még mindig a vajdasági könyvtárak vannak a legjobb helyzetben, s ezért nem is akarják feladni a re- gionális irodalomszükségletek kielégítését ambi- cionáló állománygyarapításukat, valamint a ré- gióban létező kiskönyvtárakkal való törődésüket.

Ugyancsak vajdasági könyvtári ambíció a számítógépesítésben való előrelépés, ami egy- felől a berendezések kompletté tételét jelenti, másfelől pedig bizonyos képzési–továbbképzési feladatok vállalása felé vezet.

(Futala Tibor)

94/278

BILIŃSKI, Lucjan - KUŹMIŃSKA, Krystyna: Status organizacyjny wojewódzkich bibliotek publicznych, ich finansowanie oraz niektóre zadania w r. 1994. = Poradnik Bibl. 1994. 3.no. 1-6.p.

A vajdasági nyilvános könyvtárak szervezeti státusza, finanszírozása és néhány 1994. évi feladata

Megyei könyvtár

Lengyelországban a vajdasági könyvtárak el- nyerték az állami művelődési intézmény státu- szát. Összhangban a kulturális munka szervezé- sét és vitelét szabályozó törvénnyel, statútumai- kat a vajdák adták ki, túlnyomórészt 1992 és 1993 folyamán. Ezek szerint olyan településeken túlmenő feladatokat látnak el, amelyek az önkor- mányzati könyvtárak rendeltetészerű működé- sének ellenőrzéséből–támogatásából, az egyes intézmények tervezésének és szervezésének segítéséből és a személyzet továbbképzéséből tevődnek össze.

A valóságban azonban korántsem ilyen egy- séges a vajdasági könyvtárak pozicionáltsága. Vannak ui. könyvtárak, amelyek egyszersmind városi fiókhálózatot is működtetnek, mások ki- szorultak az önkormányzati könyvtárak gondozá- sából, ismét mások közös vajdasági–városi fenntartásba kerültek.

A fentieknek megfelelően tarka képet mutat a vajdasági könyvtárak finanszírozása is. A 49 in- tézmény 1993-ban 396 milliárd zlotyval rendelke- zett. Ennek 13,13%-át önkormányzati befizeté- sek, 4,29%-át saját bevételek tették ki, a többi költséget a vajdaságok állták. A legjobban kere- ső könyvtárak: Wrocław (1 222 millió zł.), Varsó (1 608 millió zł.), Szczecin (1 157 millió zł.) és Lublin (950 ezer zł.). A legnagyobb beruházás- ban (1993: 11 milliárd zł., 1994: 16 milliárd zł.) a Bydgoszczban működő vajdasági könyvtár ré- szesült (müemlék otthonát újítják fel).

1994-ben a vajdasági könyvtárak továbbra is megtartják településen túli funkcióikat, de az in- struáló munkát tanácsadó–konzultatív tevékeny- séggé kívánják fejleszteni. Ugyancsak kiemelt feladatként fogják e könyvtárak kezelni a számí- tógépesítés folytatását, külön is hangsúlyozva

ezen belül a képző, továbbképző, tanácsadó és programkövetítő feladatokat.

Intenzívebben fog fejlődni a regionális tájékoztató munka, amelyet egyfelől a számítógépesítés előrehaladása, másfelől a gondosabb állománygyarapítás tesz lehetővé. Egyébként a gyarapításban az idegen nyelvű irodalom módszeresebb beszerzésére is törekedni fognak.

Több könyvtárban indul valamiféle kutatómunka (pl. A legolvasottabb könyvek; Kulcsos gyerekek).

A fejlettebb vajdasági könyvtárak egyre több együttműködési kapcsolatot alakítanak ki hasonló külföldi könyvtárakkal. De „befelé”, azaz az ország rokon kulturális intézményei felé is aktivizálódnak.

8-10 nagyobb lélegzetű beruházásra is számítani lehet e fontos könyvtársoport mezőnyében. Ezek régebbi, esetenként műemlék épületek adaptációi vagy rekonstrukciói.

Általában megfigyelhető: a vajdasági könyvtárak mind ambiciózusabb célokat tűznek maguk elé. Sajnos, e célok és a megvalósításukhoz szükséges pénzek dolgában legtöbbször nincs meg az összhang.

(Futala Tibor)

94/279

WOODHEAD, Keith: The Dorset performance study = Public Libr.J. 9.vol. 1994. 3.no. 65-69.p.

A könyvtári teljesítménymérés új mutatószáma

Hatékonyág; Könyvtári hálózat; Közművelődési könyvtár; Statisztika

A közszolgálati intézmények teljesítményének mérése napjainkban divatos téma. A Dorset Megyei Könyvtár több könyvtári szervezettel közösen többféle mérési módszert dolgozott ki az idők folyamán. Egy területen azonban mindeddig nem sikerült reális képen nyernie, mégpedig a hálózatba tartozó egyes könyvtárak tényleges teljesítményének viszonyáról a potenciális (a könyvtár adottságai alapján elvárható) teljesítményhez. Most ennek módszerét dolgozták ki.

A kutatás során a következő lépéseket alkalmazták:

1. A megyét 152 körzetre osztották és kiszámították az egyes körzetekben az egy lakosra

jutó könyvkölcsönzések kívánatos számát. A számítás során abból a feltételezésből indultak ki, hogy minden lakos a megyehatárán belüli könyvtárat veszi igénybe.

2. Minden egyes könyvtár adatait kétféleképpen modellálták:

a) számba vették a teljes könyvállományt,

b) a teljes könyvállományt viszonyították az ún. „könyvhöz való hozzáférési idő” indexével, amely attól függ, hogy a könyvtárnak milyen hosszú a nyitvatartási ideje.

Az állományi adatokat és a hozzáférési idő indexet az egyes könyvtárak vonzerejére jellemző mutatószámoknak tekintették.

A kutatás kezdeti szakaszában a mozgókönyvtárakat nem vették figyelembe. Az adatok az 1991/92-es évre vonatkoztak, tehát az újabban nyílt könyvtárakat értelemszerűen figyelmen kívül hagyták.

3. Kiszámították a könyvtárak megközelíthetőségi jellemzőit, vagyis azt, hogy az egyes lakónegyedekből a könyvtárba jutás mekkora közlekedési költség- és időigénnyel jár. Ennél a számításnál figyelmen kívül hagyták a gyalogos közlekedést.

4. A modell kalibrálása. Több számítás készült mind a „könyvhöz való hozzáférési idő” számainak, mind pedig a közlekedési költség-adatoknak a felhasználásával. A kétfajta megközelítés hasonló, 91 és 90 százalékos értékeket mutatott. Nagy merészség lenne ezeket a túlzotlan is magas értékeket abszolút fokmérőnek elfogadni, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a kutatás komplex voltát.

5. Végül megállapították a „könyvtár hatékonysági indexét”, melyben az előre látható könyvkölcsönzések számát viszonyították a tényleges kölcsönzések számához.

6. Végezetül a modell által az egyes könyvtárakra előrevetített kölcsönzési számokat és a tényleges kölcsönzések számát összevetették, hogy a könyvtáraknak jelezzék azokat a teljesítménymutatókat, amelyek elérése kívánatos.

(Kovács Emőke)

94/280

DEGON, Elisabeth: A votre service! Le réseau des bibliothèques publiques de Hambourg = Bull.Bibl.Fr. 39.tom. 1994. 3.no. 61-65.p.

Res. angol és német nyelven

A hamburgi közkönyvtári hálózatról

Gépi könyvtári hálózat; Költségvetés; Közművelődési könyvtár; Szolgáltatások; Tanulmányút

A hálózat, amely 53 könyvtárat tartalmaz, a számítógépesítés befejező szakaszában van. Valamennyi munkafolyamatot (beszerzés, feldolgozás, állomány-nyilvántartás) ésszerűsítettek, az egyes helyek működtetésének alapos elemzését követően. A dokumentumforgalom a döntő annak meghatározásában, hogy mekkora a beszerzésre, a személyzet és a vezető munkabérére fordítható összeg. E könyvtárakban a nagyon liberális dokumentumkölcsonzés a cél: egy olvasójeggyel 265 kölcsönzést lehet végrehajtani.

(Autoref.)

94/281

DE MAGISTRIS, Raffaele - MASCIA, Pasquale: Efficienza e qualità dei servizi nelle biblioteche di base. Un'indagine volta all'elaborazione di indicatori realistici = Boll.Assoc.Ital.Bibl. 34.vol. 1994. 1.no. 9-36.p.

Res. angol nyelven

A hatékonyság és a szolgáltatások minősége a közművelődési báziskönyvtárakban. Vizsgálat reális mutatók meghatározása érdekében

Hatékonyság; Közművelődési könyvtár; Normatívák, mutatószámok

Az olasz könyvtáregyesület közkönyvtári bizottsága a könyvtárvezetési és értékelési munkacsoporttal együtt kisebb és közepes méretű közkönyvtárak számára normatívák és irányelvek kimunkálása érdekében indított vizsgálatot. Az adminisztratív és strukturális körülmények miatt kevésbé alkalmas mennyiségi mutatók helyett a mérés és értékelés került előtérbe mint eszköz a könyvtár haladásának figyelésére, a szolgáltatások fejlesztése tervezésének segítésére. Az irányelvek realitása érdekében meghatározott, átlagosnak tekintendő könyvtárak körében végeztek vizsgálatokat.

Alapkönyvtárnak tekintették a járulékos feladatoktól mentes, általános tájékoztatási és olvasószolgálati kötelezettségű könyvtárakat, amelyek nem nagyvárosi környezetben működnek. Olyan könyvtárakat választottak, amelyek nem tartományi fővárosok könyvtárjai, nem könyvtári rendszerek központjai, az ellátandó lakosság létszáma nem több 70 ezernél, nem őriznek régi vagy ritka gyűjteményt, környezetükben nincs másik, a nagyközönséget ellátó könyvtár, s mindemellett hatékonyságuk, szolgáltatásaik színvonala alapján mintaként tekinthetők az adott területen.

Tekintettel arra, hogy a cél különböző területeken, más-más adottságok között működő könyvtárak számára használható irányelvek és normatívák kidolgozása volt, a minta kiválasztása sem alapulhatott mennyiségi mutatókon. Mindössze a következő előfeltételeket szabták: könyvbeszerzés: 50 db/1000 lakos, kölcsönzés, másolatszolgáltatás: 1-1/lakos, nyitva tartási idő: 1-5000 lakosig 18, 5-50 000 lakosig 36, azon túl 48 óra hetente, és végül, 10 000 lakos felett legalább 2 könyvtáros. Az összesen 200 könyvtárból álló mintát úgy választották ki, hogy a lakossági arányoknak is megfelelően reprezentálja az egész országot: Észak-Itáliából 109, Közép-Olaszországból 35, délről és a szigetekről 56 könyvtár kapott első lépésként egy 82 kérdésből álló kérdőívet.

A visszaérkezett kérdőíveket ellenőrzés, egyezés után számítógépre vitték. Az adatokat a könyvtár húsz évének lényeges eseményeit, a sikeres szolgáltatások szervezését, a helyhatóságokkal és a helyi kulturális testületekkel való kapcsolatokat, a könyvtárak közötti együttműködés hatékonyságát leíró beszámolókat és a könyvtárral kapcsolatos anyagokat (szabályzatok, beszámolókat, propagandaanyagokat) egészítették ki.

Bár a vizsgálat egyes eredményeit már az 1993. októberi egyesületi konferencián ismertették, még korai lenne a normatívák, irányelvek majdani tartalmát előlegezni. Célszerűnek látszik egy konferencia megszervezése a könyvtárirányítók számára, egységes közkönyvtári „monitoring” módszerek elfogadása érdekében; széles körű használói vizsgálatokat javasolnak; és a könyvtári együttműködési központok előzetes számbavétele után további vizsgálatokat az együttműködések különféle technikai és gazdasági aspektusait illetően.

(Mohor Jenő)

Lásd még 283, 286, 313-314

Tudományos és szakkönyvtárak

94/282

MAJID, Shaheen: Strengthening agricultural libraries in Pakistan = Int.Inf.Librev. 25.vol. 1993. 4.no. 233-245.p. Bibliogr. 8 tétel.

A mezőgazdasági könyvtárak fejlesztése Pakisztánban

Állomány; Együtműködés -belföldi; Információ-technológia; Szakkönyvtár -mezőgazdasági; Személyzet; Támogatás -más országok

Pakisztán agrárország. Több mint 110 mezőgazdasági kutatóintézet és felsőoktatási intézmény tart fenn különböző nagyságú és gyűjtőkörű könyvtárakat az országban. Ez az akadály a egységes fejlesztésnek és az együtműködésnek.

A pénzeszközök hiányában a pakisztáni mezőgazdasági könyvtárak alacsony színvonalú szolgáltatásokat nyújtanak csak, és a helyzet az elmúlt években tovább romlott. A könyvtárak legtöbbje kevesebb mint évi 1000 dollár költségvetésből gazdálkodik. Sok jobb helyzetben levő könyvtárban is csökkenteni kellett a folyóirat-előfizetéseket, az országosan amúgy is alacsony külföldi periodika-állományból. A jóslatok az állományok akut elégtelenségét, a felszerelés és a képzett munkaerő hiányát jelezték előre.

1988-ig csak egyetlen könyvtárban végeztek irodalomkutatást az AGRIS adatbázisból: postán küldték a kéréseket Bécsbe, ahonnan 5-6 hét múlva érkezett meg az eredmény. Az AGRIS és AGRICOLA CD-ROM-ok beszerzése a felhasználók számának rohamos emelkedését hozta magával.

1988 közepén az USAID szakértői vizsgálatot végzett. Felmérték a mezőgazdasági könyvtárak állományát és szolgáltatásait, a helyi felhasználókat is megkérdezve.

Elhatározták, hogy mindhárom agráregyetem és több főiskola könyvtárát, továbbá különböző jelentősebb kutatóintézetek könyvtárait (összesen 17-et) fogják támogatni. Egyes könyvtárak

100-120, más könyvtárak 50-70, míg a harmadik csoportba soroltak 25-40 folyóiratot kaptak mikroformában. Nyomatott dokumentumok beszerzését nem támogatták.

Az egyszeri segítségnyújtás célja egy együtműködési hálózat kialakítása volt. Ennek megfelelően a folyóirat- és CD-ROM-előfizetés meghatározott időre szólt.

Arra ösztönözték a könyvtárakat, hogy szolgáltatásaikért kérjenek térítést. A másolatszolgáltatásért korábban is fizettek a felhasználók, míg az adatbázisok használatával kapcsolatos gyakorlat változó volt. A program idején sem kívántak kialakítani egységes rendszert, mivel döntőnek látták a helyi adottságok figyelembevételét.

Feltételezték, hogy a résztvevő könyvtárak személyzete megfelelően tudja majd használni a kapott berendezéseket, de változni fog munkájuk jellege (gépi katalógus, információ-visszakérés, felhasználók oktatása). Várható volt, hogy növekedni fog a kisegítő személyzet iránti igény, többek között adatbevitel céljaira.

A könyvtárosok képzését összehangolták a berendezések beszerzésének ütemezésével. Intenzív munkahelyi képzésre azért is szükség volt, mert a könyvtári tanszékeken általában nem megfelelő az információtechnológia oktatásának színvonala.

A könyvtárak és felhasználók javaslata nyomán összeállított folyóiratlistán szereplő tételek 40%-a a délkelet-ázsiai régióból származott volna. Ezeket nem tudta szállítani a University Microfilms International cég, beszerzésük, mikrofilmzésük pedig nehézkes lett volna, így a folyóiratok listáját a rendelkezésre álló címek alapján módosították.

Összesen 410 folyóiratcímre fizettek elő. Az eredetileg kiválasztott folyóiratok közül 170 címet (41,46%) két vagy több könyvtár is igényelt. Ennek nyomán arra ösztönözték a könyvtárosokat, hogy a duplumok helyett inkább új címeket igényeljenek, így 162 új cím került a listára és ebből 16,6% volt a duplum.

A duplikáció jövőbeli kontrollját elősegítendő nemzeti mezőgazdasági periodika-adatbázist hoztak létre és a könyvtárközi kölcsönzés ösztönzése céljából elkészítették a külföldi időszaki kiadványok lelőhely-jegyzékét.

Az INMAGIC integrált rendszert választották ki a programban résztvevő könyvtárak számára.

Egyes könyvtárak olyan átfogó jellegű adatbázisokat kaptak, mint az AGRIS, az AGRICOLA

és a CAB specializált CD-ROM-okat (Pest Bank, Water Resources Abstracts, VET BEAST stb.). Emellett szótárak, lexikonok és enciklopédiák multimédia CD-it is megvásárolták. A CD-ROM előfizetések folytatását nemzetközi szervezetek támogatásával próbálják megoldani.

A program eredményeit is figyelembe véve a jövőben

– meg kell teremteni a mezőgazdasági könyvtárak országos együttműködését,

– formális forrásmegosztási és könyvtárközi kölcsönzési megállapodásokat kell ezek között a könyvtárak között kötni,

– a könyvtárak fenntartóinak intézkedéseket kell tenniük az információforrások hatékony felhasználása érdekében, például úgy, hogy csak a korszerű szakirodalmi adatokon is alapuló kutatási előterjesztéseket fogadják el,

– ezekben szerepeljen a szakirodalmi szolgáltatások költsége és ezeket az illetékes könyvtár kapja meg,

– a mezőgazdasági könyvtáraknak aktívan kell propagálniuk új forrásaikat és eszközeiket.

(Koltay Tibor)

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Általános kérdések

Lásd 280, 289, 315

Állomány, állományalakítás

94/283

Empfehlung für die Zusammenarbeit zwischen Öffentlichen Bibliotheken und Buchhandel = Bibliotheksdienst. 28.vol. 1994. 6.no. 878-889.p.

Ajánlás a közkönyvtárak és a könyvkereskedelem együttműködésének szabályozására

Együttműködés -belföldi; Könyvkereskedelem; Közművelődési könyvtár

Az NSZK-ban hagyománya van a tudományos és szakkönyvtárak valamint a könyvkereskedelem közötti együttműködés külön szabályozásának: már a harmadik „Ajánlás” jelenik meg e témakörben. Most egyfelől a Német Könyvkereskedők Egyesülete, másfelől a Német Közkönyvtárosok Szövetsége és a Német Könyvtári Intézet írásba foglalták a közkönyvtárak és a könyvkereskedők közötti együttműködés rendjét is.

Az ajánlás részletekbe menő javaslatokat tesz az együttműködés formájára. Felsorolja azokat az adatokat, melyeket a vásárló könyvtárnak illetve a könyvet szállító cégnek célszerű magáról megadnia a másik fél tájékoztatására, felsorolja a könyvrendelés alkalmával megadandó bibliográfiai ill. kereskedelmi adatokat, megnevezi azokat a körülményeket, melyek fennállása esetén a szállítónak a megrendelőtől új információt kell kérnie (pl. címváltozás, árváltozás, csak másik kiadásban vagy csak más kötésmódban szállítható stb.). Részletes felsorolást tartalmaz a szállítást megakadályozó körülményekről, s az eljárásról az egyes esetekben, foglalja közre a szállítás technikai kérdéseivel (pl. csomagolás) és természetesen a pénzügyi eljárásokkal is. A könyv- és egyéb dokumentumvásárláson kívül kitér az „Ajánlás” az együttműködés egyéb lehetséges területeire: a piackutatásra, a kötetzeti munkákra, a katalógizálásra, valamint a lehetséges kulturális együttműködésre: a közös programtervezésre, propagandamunkára, kiadványokra, rendezvényekre, igénykutatásra.

(Katsányi Sándor)

94/284

WIESNER, Margot: EDILIBE project = VINE. 94.no. 1994. 11-14.p.